

Nyanserat om den knivskarpe högerradikalen Norrmén

Kommunister, fascister, nazister. Nygamla beteckningar för antidemokratiska samhällskrafter dyker frekvent upp i diskussionen om dagens putinister, trumpister och andra illiberala krafter. Jämförelserna haltar vanligtvis men fyller en funktion.

Oron över den representativa demokratis framtid gör att det finns ett växande behov av att förstå hur dess kritiker har tänkt och agerat genom tiderna. Finlandssvenska historiker har deltagit flitigt i denna forskning. Förra året publicerades John Strömbergs biografi över den högerradikala antikforskaren Herman Gummerus och i våras utkom antologin *Finlandssvensk antifascism*.

Det senaste bidraget är Stefan Backlunds undersökning *Pehr Herman Norrmén: Omstridd patriot*, som fyller en stor lucka i våra kunskaper om mellankrigstidens antidemokratiska strömningar i det svenska Finland. Backlund har via Norrméns sondöttrar fått tillgång till ett tidigare okänt källmaterial, som innehåller mycket av intresse.

Norrmén (1894-1945) utvecklades tidigt till en grå eminens för de aktivistiska och sedermera högerradikala krafter i vårt land. Under studietiden närde han socialistiska sympatier och uppmuntrades av den kände sociologen Edvard Westermarck att bege sig till London Library för att samla in material för en doktorsavhandling om "De moraliska emotionernas betydelse".

Men så bröt första världskriget ut. Den 20-årige Norrmén rycktes med i jägarrörelsen och blev snabbt en av dess ledande administratörer och journalistiska förmågor i Stockholm och Berlin. Han formades till en svuren germanofil, tog hårt på Tysklands kapitulation i november 1918 och förhöll sig resten av sitt liv kritiskt till den parlamentariska demokratin.

Backlund analyserar Norrméns mångskiftande livsgärning efter 1919 i fyra tematiska kapitel. Först granskas Norrméns yrkeskarriär som journalist och bankman, sedan hans säkerhetspolitiska tänkande, varefter fokus flyttas över på hans ambivalenta relation till Svenska folkpartiet och slutligen på hans flykt över till Sverige 1944 och död där snart därpå.

Fördelen med det tematiska upplägget är att vi får en utmärkt bild av Norrméns begåvning på olika områden. Nackdelen är igen att Backlund har svårt att urskilja de avgörande drivkrafterna bakom, vändpunkterna i och följderna av Norrméns ideologiska tänkande.

Backlund utreder till exempel insiktsfullt Norrméns roll som osynlig strateg i den antikommunistiska Lapporörelsen, men dryftar först i två kapitel senare hur han samtidigt profilerade sig synligt som talesman för Svenska folkpartiets Lapposinnade falang. Följden är att Backlund inte får ett ordentligt grepp om var Norrmén stod ideologiskt i olika skeden av sitt liv, vilket redan bokens vaga undertitel "Omstridd patriot" signalerar.

Det är sant att den knivskarpe Norrmén knappt någonsin spelade med öppna kort. Dessutom finns det alltid en fara i att överdriva koherensen i hur människor tänker och agerar. Men genom att kontrastera hans olika roller och ställningstaganden mot varandra hade Backlund ändå kunnat ringa aningen tydligare in Norrméns antidemokratiska världsbild.

På 2010-talet inspirerades en del forskare av Roger Griffins svepande definition av den europeiska fascismen som en ultranationalistisk ideologi, vilket ledde till onyanserade karaktäriseringar av diverse högerkrafter som fascistiska. Backlund undviker skickligt dylika förenklingar, men eftersom han inte tar ställning till dem missar han chansen att visa hur lite de tillför forskningen.

Det oaktat har var och en som för en stund vill komma ut ur sin liberala bubbla all orsak att läsa Stefan Backlunds stilistiskt eleganta porträtt över den finlandssvenske högerradikalen *par excellence*. Rekommenderas kan även Norrméns hösten 1941 utgivna artikelsamling *Politiska essäer*, men den boken är redan märkbart svårare att få tag på.

Henrik Meinander, HBL 28.10.2025